

taknuti da je s ljubavlju prouče. U njoj će oni naci izraženu intimnu povijest Izabranog naroda za helenističko doba valjda još bolje ocrtanu nego li u samim povijesnim knjigama Makabejaca. Osim egzegetske koristi oni će naći i obilje misli, kojima će napajati svoj duh na vječnoj objavljenosti istini, a i moći će crpiti mnogo toga za svoj pastoralni rad, naročito za propovijedanje.

Zasluznom profesoru čestitam na vrlo korisnom trudu, i htjeli bi mu kazati da malko stavi na stranu svoju veliku čednost i neopravdanu bojažljivost pa da nam drugo izdanje djela pribavi tiskano na lijepom papiru kako bi se dolikovalo njegovoj vrijednosti.

I. S t a m b u k

SAGI-BUNIĆ TH., OFM CAP.: »Duo perfecta« et »duae naturae« in definitione dogmatica Chalcedonensi, Roma, Laurentianum, 1964, VII + 157.

Pisac je docent Rkt. bog. fakulteta u Zagrebu i teolog zgb. nadbiskupa dra F. Sepera na Koncilu. Nakon nekoliko opširnijih patrističkih studija objelodanjenih u rimskom Laurentianum, ovom knjigom počinje formulirati rezultate 15-godišnjih studija iz kristologije kalcedonske epohe koje je počeo kod prof. J. Marića doktorskom dizertacijom o Proklu Carigradskom (+ 446). Studija zahvaća u srce kalcedonske problematike i definicije, a donekle i u srce cjelokupne kristološke spekulacije. U središtu kršć. teologije stoji misterij Krista, Boga i čovjeka. Najteži problem kristologije bio je: točno i što potpunije definirati jedinstvo (osobe) i dvojstvo (naravi) u Kristu. U tom smislu prva polovica V st. predstavlja najvažniju epohu kat. teologije, a kalc. definicija njezin vršak. Nikada se u povijesti Crkve nisu raspravljali i, barem djelomično, domislili teži i bitniji teološki problemi. Studija S.-Bunića je usredotočena baš na to da se najpoučnijim ispitivanjem izvora uspostavi autentična problematika Kalcedona kako bi se moglo precizirati cilj i domet, a dakako i pravi i puni smisao kalc. definicije koja se može smatrati klasičnim primjerom dogmatske saborske definicije. Poznato je iz dogm. priručnika pod navodom: Dz 300—303.

Studija se dijeli na tri dijela. Ponajprije Pisac sasvim iznova preispituje historijsko-doktrinalne izvore Kalc. sabora (v. str. 6!) da dođe do izražaja prava saborska definicijska nakea (= I dio: str. 8—61). Pošto je nedvojbeno ustanovljeno da je kalc. problematika bitno uvjetovana antiapolarizmom antiohijske kristologije, Pisac prodornom raščlambom izvora istražuje kako su, kojim putevima i u kojoj mjeri na kalc. definiciju utjecale dvije ant.apolarističke antiohijske formule: »duo perfecta« (= II dio: str. 62—112) i »duae naturae«

(= III dio: str. 113—152. U Zaključcima (str. 152—154) — iako prekrško jer premise opravdavaju šire zaključke — sažeto je prikazan doprinos studije općoj kalcedonistici. Treba upozoriti da je Pisac smiono zahvatio u stvar koja se dobrim dijelom smatrala domišljenom i riješenom, osobito nakon skupnog zbornika najboljih današnjih kalcedonista što je izdan prigodom 1500-godišnjice Kalc. sabora: A. GRILLMEIER — H. BACHT, *Das Konzil von Chalcedon. Geschichte und Gegenwart*, I—III, Würzburg 1951—1954. Studija S.-Bunića pokazuje da je i nakon tih radova moguće cjelovitije i zaokruženije vrednovanje cijele kalc. situacije, a pogotovo najglasovitije saborske definicije. Pisac svoju misao stalno suočuje s dosadašnjim rezultatima da ih na više mjesta dopuni, ispravi, u novi kontekst stavi. Zato pogotovo u bilješkama pokreće dialog s najboljim poznavocima Kalcedona kao što su: A. Grillmeier: bilj. 193; P. Galtier: bilj. 243; I. Ortiz de Urbina: bilj. 186, 198; H. M. Diepen, bilj. 22, 110, 154, 241 i dr.

Može se reći da je studija uistinu — epohalna: zahvaća epohu. U njoj Pisac najpoučnije slijedi pravce susreta triju najutjecajnijih teologija na Kalc. saboru, a to su: antiohijska, cirilovska (aleksandrijska) i rimska (Pape Leona) (usp. na pr. str. 5 i bilj. 299). Otkriva nam, iako ponegdje samo konjunkturalno ali obrazloženo, najuplivnije teologe Sabora kao što su Teodoret, Proklo, Bazilije Seleucijski (v. kazalo imena!). Saborske biskupe razvrstava u teološke krugove (bilj. 299). Upozorava na malu doduše, ali najodlučniju grupu sabornika, među kojima čeno lako prepoznati u nekom smislu »duše« Kalc. sabora poduzetnog i decizivnog Aetija (str. 24—26, 38 i bilj. 61, 87, 142, 267). Povijesno je svakako najzanimalnije što je otkriven trag kako je u zadnji čas, doslovno preko noći, u saborsku definiciju prodrla formula »u dvjema naravima« što S.-Bunić pripisuje daljnjem uplivu sv. Cirila Al., bližem Proklovu (bilj. 254), najbližem Bazilijevu (str. 117—124) — a sve, izgleda, preko Aetija (bilj. 269). K svemu tome, studijom su rasute mnoge kratke, ali perspektivne bilješke (usp. samo str. VI i 84 i bilj. 193) kao i sažeti, ali »sitije pregledi koji predpostavljaju poznavanje cijele epohe i dugi analitički rad u pojedinostima (v. na pr. što piše o Cirilovoj teol. misli u bilj. 154, 162, 193 ili o problematici glasovitog Leonova *Temus ad Flavianum* u bilj. 228).

S teološke strane treba istaknuti novu — povijesno opravdaniju, a doktrinalno precizniju — razdiobu i literarnu raščlambu samog teksta definicije (v. osobito str. 62—70 i bilj. 152). Jasnije je kako su u njoj došlo do izražaja teološke škole, ideološka strujanja (v. str. 5, 15—22 i dr), pojedinci teolozi, hereze (bilj. 193 i str. 104). Pisac nas, gdje studija traži, odličnim skolastičkim razrađivanjem uvodi u dubinsku perspektivu kalc. kristološke problema-

čke i formulacija (na pr. str. 75—80, 100—105, 133—135, 135—140).

Treba pohvaliti odličnu opremu knjige i besprijekornost tiska i korekture. Latinski jezik je bogat i raznolik, iako je stilizacija ponegdje odveć »naša«, a i koja ta riječ podsjeća na talijanski i hrvatski. Trodjelna podjela studije, lijepo istaknuta u općem kazalu (str. VII), nije došla do izražaja u samom tekstu (str. 8, 62, 113).

Najvećom odlikom studije smatramo njezinu metodu. Pisac piše najstrožom povijesnom metodom, a gdje je potrebno primjenjuje skolaističko doktrinalno produblivanje. No, tom treba pridodati riječak »novum«. Š.-Bunić piše — tako bismo to mogli okrstiti — povijesno-psihološki. Možda još bolje: povijesno-ekleziološki! U sličnim studijama, uime stroge znanstvenosti, voli se pisati odmišljeno od života. A ipak je život —i to život Crkve! — pravi »Sitz im Leben« cjelokupne kalc. saborske problematike. Problemi su nastali u životu Crkve; oni su upravo razbudili život Crkve koji je zahtijevao njihovo rješenje. Samo traganje za rješanjima i sretan pronalazak u omjeru je sa sazrelošću i intenzivnošću života tadanje Crkve. Oživjeti, dakle, svu životnu uzavrelost tadanje kristološke problematike — kako to odlično čini Š.-Bunić tijekom cijele radnje, a osobito na str. 8—22 (naročito bilj. 13) — upozoriti na svu upregnutost traganja za što uspješnijom formulacijom itd.: sve to omogućuje da se i s te strane, u njezinoj životnoj uvjetovanosti, točnije ocijenimo i razumijemo pravi smisao i domet saborske definicije. Tim nas Pisac uvodi, neizravno doduše, u shvaćanje opće dialektike crkvenih sabora. Škole, strujanja, teolozi, saborske i izvan-saborske rasprave pridonose svoje, ali ne sve, ne konačno. Posljednji ljudski ulog dolazi sa strane kolegijalne suradnje i odluke biskupa. Tako na Koncilu nije zapravo bilo ni pobjedjenih ni pobjednika Kalcedon — ističe Š.-Bunić — nije antiteza Efezu, već sretna sinteza cijele Epohe. (v. str. V, 13—15, 152—153 i dr.). Unutar problematike koju zaoštriše škole i teolozi nadana su nova, sretnija i sintetičnija rješenja: antiohijska je problematika cirilovski riješena, ali cirilovski u novoj domišljenosti (v. osobito str. 41, 51, 88—89, 153). Pisac nam uskoro obećaje drugu studiju (str. 8 i bilj. 297) koja je ovoj povijesni temelj, a obrađuje razdoblje između god. 431. i 451., tj. između Efeza i Kalcedona.

Dr Bonaventura Duda

Dr JORDAN KUNICIC: **Rod Izabrani** (II izdanje, I dio), Zagreb, 1964. Ciklostil, veliki format, 153 strane.

Ovo je knjiga o duhovnom životu. Ovo su ispisane Duhovne Vježbe. I tako djelo O. Kuni-

ćica nije neko neobično djelo, neki novi žanr, nešto nečuvano. Mora se smjestiti među one nebrojene spise, koji su od Duhovne Livade pa do Marmiona i Plusa pružali duhovnu hranu svećenicima i redovnicima. Ipak je ovo duhovna knjiga osebudna i svoja. U nizu duhovnih traktata nije kompilacija. Njena izvornost ugodno iznenađuje poznavaoce duhovne literature. Ne toliko originalnim mislima, koliko osobnim rasporedom i obradom raznih pitanja.

Ako bismo knjigu morali strože odrediti, onda bismo je svakako stavili negdje u sredinu između strogo izmjerenih rasprava (Rodriguez, Scupoli) i duboko psiholoških razmatranja (Faber, Longhaye).

Mogao bi tkogod zanijekati, da su ovo Duhovne Vježbe u stilu Cisnerosova »Vježbališta« i Ignacijevih »Egzercicija«. Na prvi pogled čovjeku bude jasno, da Rod izabrani ne ide u red strogo koncipiranih Egzercicija »isusovačkog« tipa. Ignacijeva djelo, pohvaljeno od tolikih papa, proglašeno »najdjelotvornijim sredstvom za osvajanje duša« (Daniel-Rops), ima — znamo — potpuno određenu strategiju. To je niz razmatranja, primjedi i pouka, koje se ne mogu bez razloga mijenjati, nijekati, skraćivati. Inače popušta logični raspored, što ga je svetac u nekom jačem doživljaju otkrio; možda pada voljača volje i slabi prodor u vječni svijet Božjeg nacrtu s Čovjekom i njegovom sudbinom. Ignacijeve Duhovne Vježbe ne možete ni shvatiti ni davati bez golema četiri međaša — četiri jaka duhovna piona — na kojima sve stoji: polazi se od početne istine ovisnosti, iz koje proistječe zaključak o predanju Bogu; nastavlja se s istinom o Kristu, odakle probija zanos da ga slijedimo; penjemo se na masiv meditacija »životnog izbora«, gdje se duša savršeno orijentira i detaljno odlučuje; završava sve na visinama Ljubavi, gdje se život kruni najljepšim i najbogatijim uvjerenjem, da Bog može biti s nama radostan!

Toga rasporeda — ni tih tako ispisanih meditacija — u ovoj knjizi nema. Redovnici i svećenici, koji slušaju ignacijevske duhovne vježbe, osjetit će to — nema sumnje. Mnogi će malo obzlatiti, što je narušena poznata ignacijevska logika, tako draga Piju XI, koji Ignacija proglašio zaštitnikom svih Duhovnih vježbi. Ne treba da plaču. Odmah mirno i vedro izjavljujemo, da su ovo — Duhovne Vježbe! U smislu Ignacijeve prve bilješke. »Pod imenom Duhovnih Vježbi — kaže svetac — razumije se bilo koji način ispitivanja savjesti, razmatranja, promatranja, usmene i misaone molitve i ostalih duhovnih čina... »Ne moramo, dakle, listati Augustina ili Tomu, da opravdamo svoju tvrdnju. Ovo je pravo duhovno vježbalište, puno jakih misli, vezanih uz napor i stalni rad, kako bi se usavršila duša, pročistila savjest, ojačala volja, pokrenulo srce.

O. Kuničić je razbio, dakle, klasični redosljed razmatranja (Stvaranje — pronalazak